

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА АРХЕОЛОГІЇ

Назва курсу <i>Нормативний/вибірковий</i>	Аграрна історія Південної України вибірковий
Ступінь освіти Бакалавр/магістр/доктор філософії Освітня програма	доктор філософії 032 Історія та Археологія
Рік викладання/ Семестр/ Курс (рік навчання)	2024-2025 / парний семестр / курс
Викладач	Крилова А.М.
Профайл викладача	http://geo.mdpu.org.ua/prirodnicho-geografichnij-fakultet/kafedra-istoriyi/sklad-kafedri-istoriyi/krilova-alla-mikolayivna/
Контактний тел.	0987905595
E-mail:	krylova_alla@mdpu.org.ua
Сторінка курсу в ЦОДТ МДПУ ім. Б.Хмельницького	https://dfn.mdpu.org.ua/course/view.php?id=5949
Консультації	<i>Очні консультації:</i> щочетверга, згідно графіку роботи кафедри історії та археології. <i>Онлайн-консультації:</i> через систему ЦОДТ МДПУ ім. Б.Хмельницького.

1. АНОТАЦІЯ

Навчальний курс «Аграрна історія Південної України» є невід'ємним складником системи підготовки викладачів історії за освітньо-кваліфікаційним рівнем “**доктор філософії**” і є необхідною складовою вивчення таких нормативних дисциплін», «Історія та культура України», «Етнографія» «Культура та побут народів Північного Приазов'я», «Історичне краєзнавство», «Історія слов'янських народів». Навчальна програма дисципліни передбачає вивчення етапів та провідних тенденцій публікації писемних джерел з історії України.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Метою викладання навчальної дисципліни «Аграрна історія Південної України» є підготовка історика-професіонала, що володіє сучасними методами дослідження локальної історії, а також етапів та провідних тенденцій розвитку рідного краю. Вивчення спільноти українського селянства з найдавніших часів і до сьогодення, реконструюванні економіки селянського господарства, архетипу селянина, вивченні трансформаційних впливів (зовнішніх і притаманних соціуму внутрішніх), розвитку селянства, його ролі в історії України. Завданнями курсу є засвоєння необхідних для майбутнього спеціаліста обсягу й рівня знань, щодо основних проблем дослідження локальної історії.

3. ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ЯКІ НАБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС ОПАНУВАННЯ ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ

1. Інтегральна компетентність:
Концептуальні та методологічні знання в галузі історії та археології; набуття спеціалізованих умінь, навичок та методик, необхідних для розв'язання значущих проблем у сфері професійно-наукової діяльності.
2. Загальні компетентності:
  - Знання відповідних стандартів, необхідних для наукового дослідження й публікації наукових праць
  - Опанування іноземної мови в обсязі достатньому для представлення та обговорення результатів своєї наукової роботи іноземною мовою відповідно до специфіки своєї спеціальності в усній та письмовій формі;
  - Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
3. Фахові компетентності:
  - Знання основних подій і процесів української та світової історії;
  - Знання роботи з різноманітними історичними джерелами;
  - Уміння правильного аналізу відповідних історичних джерел, при проведенні наукових досліджень;
  - Уміння планувати й підготовлювати різні типи занять з історії, археології та уміння використання відповідних технологій навчання

4. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Програмні результати навчання (ПРН)

- Знання теоретичних і практичних проблем сучасного стану наукових знань за обраною спеціальністю;
- Здатність правильного планування свого часу для найбільш ефективного проведення своєї наукової або педагогічної діяльності;
- Здатність професійно стежити за новітніми вітчизняними і світовими науковими публікаціями, для використання їх у своїй науковій та педагогічній діяльності;
- Здатність професійної орієнтації у політичних подіях та основних напрямках історичного розвитку сучасного світу та вітчизняної історії;

5. ОБСЯГ КУРСУ

Вид заняття	лекції	практичні заняття	самостійна робота
Кількість годин	20	20	80

6. ПОЛІТИКИ КУРСУ

Політика академічної поведінки та етики:

- Не пропускати та не запізнюватися на заняття за розкладом;
- Вчасно виконувати завдання семінарів та питань самостійної роботи;
- Вчасно та самостійно виконувати контрольні-модульні завдання

7. СТРУКТУРА КУРСУ

7.1 СТРУКТУРА КУРСУ (ЗАГАЛЬНА)

Кількість годин	Тема	Форма діяльності (заняття, кількість годин)	Література	Завдання	Термін виконання
БЛОК 1. АГРАРНА ІСТОРІЯ ДОРЕВОЛЮЦІЙНОГО ПЕРІОДУ					
4	Тема 1. Зародження землеробської культури на українських землях у первісну добу.	Лекція (2 год.) Семінарське заняття (2 год.)	5	Лекція 1. Зародження землеробської культури на українських землях у первісну добу.	впродовж першого навчального семестру

				Семінарське заняття 1. Зародження землеробської культури на українських землях у первісну добу.	(перший періодичний контроль)
4	Тема 2. Агро-економічні та соціальні процеси у добу Київської Русі та Галицько-Волинського князівства.	Лекція (2 год.) Семінарське заняття (2 год.)	5	Лекція 2. Агро-економічні та соціальні процеси у добу Київської Русі та Галицько-Волинського князівства. Семінарське заняття 2. Агро-економічні та соціальні процеси у добу Київської Русі та Галицько-Волинського князівства.	впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)
4	Тема 3. Аграрна політика на українських землях у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої (XIII ст. – першій половині XVII ст.).	Лекція (2 год.) Семінарське заняття (2 год.)	5	Лекція 3. Аграрна політика на українських землях у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої (XIII ст. – першій половині XVII ст.). Семінарське заняття 3. Аграрна політика на українських землях у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої (XIII ст. – першій половині XVII ст.).	впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)
4	Тема 4. Аграрні відносини у козацько-гетьманській державі.	Лекція (2 год.) Семінарське заняття (2 год.)	5-18	Лекція 4. Аграрні відносини у козацько-гетьманській державі. Семінарське заняття 4. Аграрні відносини у козацько-гетьманській державі.	впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)

4	Тема 5. Розвиток сільського господарства українських земель (кінець XVII – XVIII ст.).	Лекція (2 год.) Семинарське заняття (2 год.)	5-18	Лекція 5. Розвиток сільського господарства українських земель (кінець XVII – XVIII ст.). Семинарське заняття 5. Розвиток сільського господарства українських земель (кінець XVII – XVIII ст.).	впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)
4	Тема 6. Аграрні процеси на південноукраїнських землях у складі Російської імперії.	Лекція (2 год.) Семинарське заняття (2 год.)	5-18	Лекція 6. Аграрні процеси на південноукраїнських землях у складі Російської імперії. Семинарське заняття 6. Аграрні процеси на південноукраїнських землях у складі Російської імперії.	впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)
4	Тема 7. Аграрний розвиток на початку 20 ст. (1906–1914 рр.)	Лекція (2 год.) Семинарське заняття (2 год.)	5-18	Лекція 7. Аграрний розвиток на початку 20 ст. (1906–1914 рр.) Семинарське заняття 7. Аграрний розвиток на початку 20 ст. (1906–1914 рр.)	впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)
10	Тема 8. Аграрні перетворення центральної ради та української народної республіки	Самостійна робота (10 год.)	5-18	Самостійна робота 1. Аграрні перетворення центральної ради та української народної республіки	впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)
10	Тема 9. Аграрні відносини у період гетьманату П. Скоропадського	Самостійна робота (10 год.)	5-18	Самостійна робота 2. Аграрні відносини у період гетьманату П. Скоропадського	впродовж першого навчального семестру (перший

					періодичний контроль)
10	Тема 10. Аграрні відносини періоду директорії	Самостійна робота (10 год.)	5-18	Самостійна робота 3. Аграрні відносини періоду директорії	впродовж першого навчального семестру (перший періодичний контроль)
БЛОК 2 АГРАРНА ІСТОРІЯ РАДЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ					
10	Тема 11. Радянська аграрна політика в Україні періоду революції	Самостійна робота (10 год.)	5-18	Самостійна робота 4. Радянська аграрна політика в Україні періоду революції	впродовж другого навчального семестру (другий періодичний контроль)
10	Тема 12. Південноукраїнське село в умовах нової економічної політики	Самостійна робота – 10 год.	5-18	Самостійна робота 5. Південноукраїнське село в умовах нової економічної політики	впродовж другого навчального семестру (другий періодичний контроль)
4	Тема 13. Аграрна політика радянської влади 20-30-х років ХХ ст.	Лекція (2 год.) Семінарське заняття (2 год.)	5-18	Лекція 8. Аграрна політика радянської влади 20-30-х років ХХ ст. Семінарське заняття 8. Аграрна політика радянської влади 20-30-х років ХХ ст.	впродовж другого навчального семестру (другий контроль)

					періодичний контроль)
4	Тема 14. Зміни в аграрному секторі у роки Другої світової війни.	Лекція (2 год.) Семінарське заняття (2 год.)	5-18	Лекція 9. Зміни в аграрному секторі у роки Другої світової війни. Семінарське заняття 9. Зміни в аграрному секторі у роки Другої світової війни.	впродовж другого навчального семестру (другий періодичний контроль)
4	Тема 15. Розвиток сільського господарства УРСР (друга половина 40-х – початок 90-х рр.).	Лекція (2 год.) Семінарське заняття (2 год.)	6	Лекція 10. Розвиток сільського господарства УРСР (друга половина 40-х – початок 90-х рр.). Семінарське заняття 10. Розвиток сільського господарства УРСР (друга половина 40-х – початок 90-х рр.).	впродовж другого навчального семестру (другий періодичний контроль)
БЛОК 3 АГРАРНА ІСТОРІЯ ПЕРІОДУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ					
10	Тема 16. Трансформації в аграрному секторі в добу незалежності України (1991-2021 рр.).	Самостійна робота – 10 год.	7	Самостійна робота 6. Трансформації в аграрному секторі в добу незалежності України (1991-2021 рр.).	впродовж другого навчального семестру (другий періодичний контроль)
10	Тема 17. Аграрне питання в незалежній Україні	Самостійна робота – 10 год.	7	Самостійна робота 7. Аграрне питання в незалежній Україні	впродовж другого навчального семестру

					(другий періодичний контроль)
10	Тема 18. Умови функціонування українського села	Самостійна робота – 10 год.	7	Самостійна робота 8. Умови функціонування українського села	впродовж другого навчального семестру (другий періодичний контроль)

7.2. СХЕМА КУРСУ (ЛЕКЦІЙНИЙ БЛОК)

Тема лекції	Зміст лекції
Тема 1. Зародження землеробської культури на українських землях у первісну добу.	Привласнювальне господарство, винайдення хліборобства і скотарства. Господарські системи доби бронзи, сільське господарство у греко-скіфську, сарматську добу, первинні знання про ведення сільського господарства
Тема 2. Агро-економічні та соціальні процеси у добу Київської Русі та Галицько-Волинського князівства.	Система землеволодіння і землекористування, сільськогосподарське виробництво. Наслідки для сільського господарства монгольського завоювання
Тема 3. Аграрна політика на українських землях у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої (XIII ст. – першій половині XVII ст.).	Землеволодіння і землекористування. Еволюція агровиробничої системи, формування агрономічних знань
Тема 4. Аграрні відносини у козацько-гетьманській державі.	Козацьке землеволодіння. Зимівники та хутори, агрокультура індивідуального селянського господарства
Тема 5. Розвиток сільського господарства українських земель (кінець XVII – XVIII ст.).	Російські норми у земельних відносинах, діяльність гетьмансько-старшинського адміністративного апарату в аграрній сфері, Розвиток землеробства і тваринництва, зміни в соціальній структурі селянства
Тема 6. Аграрні процеси на південноукраїнських землях в складі Російської імперії.	Аграрна політика царату щодо селянства, економічні відносини у поміщицьких маєтках, особливості становлення розрядів селян. Господарська діяльність селян, початок антикріпосницької боротьби, скасування кріпосного права, зміни в селянському господарюванні. Перебудова на товарно-грошових засадах поміщицьких господарств, еволюція життєвого простору в українському селі у пореформену добу

Тема 7. Аграрний розвиток на початку 20 ст. (1906–1914 рр.)	Аграрна криза в Російській імперії, політична ідентифікація селянства. Столипінська аграрна програма її екстенсивна суть та значення, селянська соціальна самоорганізація, індивідуальне землеволодіння. Інтенсифікація товарного сільськогосподарського виробництва, сільське підприємництво
Тема 13. Аграрна політика радянської влади 20-30-х років ХХ ст.	Вироблення політики суцільної колективізації, чекістська операція "розкуркулення", антиколгоспний опір селянства, криза колгоспного ладу. Голод 1932–1933 рр. Особисті підсобні господарства, соціально-побутова та культурно-освітня сфери села
Тема 14. Зміни в аграрному секторі у роки Другої світової війни.	Українське село в політиці нацистської влади, система пограбування українського селянства, евакуація матеріальних і трудових ресурсів. Внесок українського селянства у зміцненні обороноздатності, повсякденне життя селянства в умовах окупації. демографічні і матеріальні втрати села
Тема 15. Розвиток сільського господарства УРСР (друга половина 40-х – початок 90-х рр.).	Повоєнна відбудова зміни в аграрному секторі України у період десталінізації, аграрне господарство України на ранньому етапі системної кризи. Сільське господарство України на пізньому етапі кризи радянської системи.

7.3 СХЕМА КУРСУ (СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ)

Тема семінарського заняття	Зміст практичного заняття
Тема 1. Зародження землеробської культури на українських землях у первісну добу.	1. Привласнювальне господарство, винайдення хліборобства і скотарства. 2. Господарські системи доби бронзи, сільське господарство у греко-скіфську, сарматську добу, первинні знання про ведення сільського господарства
Тема 2. Агро-економічні та соціальні процеси у добу Київської Русі та Галицько-Волинського князівства.	1. Система землеволодіння і землекористування, сільськогосподарське виробництво. 2. Наслідки для сільського господарства монгольського завоювання
Тема 3. Аграрна політика на українських землях у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої (XIII ст. – першій половині XVII ст.).	1. Землеволодіння і землекористування. 2. Еволюція агровиробничої системи, формування агрономічних знань
Тема 4. Аграрні відносини у козацько-гетьманській державі.	1. Козацьке землеволодіння.

	2. Зимівники та хутори, агрокультура індивідуального селянського господарства
Тема 5. Розвиток сільського господарства українських земель (кінець XVII – XVIII ст.).	1. Російські норми у земельних відносинах, діяльність гетьмансько-старшинського адміністративного апарату в аграрній сфері, 2. Розвиток землеробства і тваринництва, зміни в соціальній структурі селянства
Тема 6. Аграрні процеси на південноукраїнських землях в складі Російської імперії.	1. Аграрна політика царату щодо селянства, економічні відносини у поміщицьких маєтках, особливості становлення розрядів селян. 2. Господарська діяльність селян, початок антикріпосницької боротьби, скасування кріпосного права, зміни в селянському господарюванні. 3. Перебудова на товарно-грошових засадах поміщицьких господарств, еволюція життєвого простору в українському селі у пореформену добу
Тема 7. Аграрний розвиток на початку 20 ст. (1906–1914 рр.)	1. Аграрна криза в Російській імперії, політична ідентифікація селянства. 2. Столипінська аграрна програма її екстенсивна суть та значення, селянська соціальна самоорганізація, індивідуальне землеволодіння. 3. Інтенсифікація товарного сільськогосподарського виробництва, сільське підприємництво
Тема 13. Аграрна політика радянської влади 20-30-х років XX ст.	1. Вироблення політики суцільної колективізації, чекістська операція "розкуркулення", антиколгоспний опір селянства, криза колгоспного ладу. 2. Голод 1932–1933 рр. 3. Особисті підсобні господарства, соціально-побутова та культурно-освітня сфери села
Тема 14. Зміни в аграрному секторі у роки Другої світової війни.	1. Українське село в політиці нацистської влади, система пограбування українського селянства, евакуація матеріальних і трудових ресурсів. 2. Внесок українського селянства у зміцненні обороноздатності, повсякденне життя селянства в умовах окупації. демографічні і матеріальні втрати села
Тема 15. Розвиток сільського господарства УРСР (друга половина 40-х – початок 90-х рр.).	3. Повоєнна відбудова зміни в аграрному секторі України у період десталінізації, аграрне господарство України на ранньому етапі системної кризи.

4. Сільське господарство України на пізньому етапі кризи радянської системи.

7.4 СХЕМА КУРСУ (ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ)

Тема для самостійного опрацювання	Зміст теми
Тема 8. Аграрні перетворення центральної ради та української народної республіки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Політика соціалізації земельних відносин, організація сільськогосподарського виробництва; 2. Продовольча політика, селянський рух.
Тема 9. Аграрні відносини у період гетьманату п. Скоропадського	<ol style="list-style-type: none"> 1. Політика утвердження приватновласницьких земельних відносин; 2. Організація сільськогосподарського виробництва, продовольчий режим в Україні; 3. Антигетьманський селянський рух.
Тема 10. Аграрні відносини періоду директорії	<ol style="list-style-type: none"> 1. Політика відродження індивідуального селянського землекористування, сільськогосподарське виробництво; 2. Сільське населення: зміни цінностей і правосвідомості, аграрна політика білогвардійських урядів.
Тема 11. Радянська аграрна політика в Україні періоду революції	<ol style="list-style-type: none"> 1. Земельне питання у роботі радянських урядів, політика "воєнного комунізму" і сільське господарство; 2. Селянський повстанський антикомуністичний рух, криза сільськогосподарського виробництва і голод 1921–1923 рр.
Тема 12. Південноукраїнське село в умовах нової економічної політики	<ol style="list-style-type: none"> 1. Нові підходи до аграрної політики, розгортання непу в сільському господарстві, ставлення радянської влади до груп селянства; 2. Виробництво сільськогосподарської продукції, повсякденне життя селян, згортання нової економічної політики.
Тема 16. Трансформації в аграрному секторі в добу незалежності України (1991-2021 рр.).	Характер змін у сільському господарстві в умовах незалежності.
Тема 17. Аграрне питання в незалежній Україні	<ol style="list-style-type: none"> 1. Політичний аспект шляхів розв'язання проблем у сільському господарстві; 2. Законодавчі засади трансформацій у сільському господарстві; 3. Дилеми управління аграрним господарством.

Тема 18. Умови функціонування українського села

1. Трансформації ресурсного потенціалу села, урбанізація та руралізація як суспільні явища;
2. Сільський побут та культурно-освітня сфера.

8. МЕТОДИ ТА ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Види контролю: поточний, періодичний, підсумковий (семестровий).

Методи, які будуть використані для оцінювання результатів навчання:

- Усне опитування;
- письмовий (періодичний контроль (контрольні роботи));
- тестовий контроль;
- перевірка під час практичних занять;
- перевірка методичних розробок;
- контроль виконання завдань самостійної роботи (методичні розробки, презентації, тощо);
- підсумковий (семестровий) – екзамен.

Періодичний контроль складається з двох контрольних робіт (перший та другий періодичний контроль). Контрольна робота включає тестові завдання та відповіді на два розгорнуті питання.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДНО ДО ВИДІВ КОНТРОЛЮ

Контроль за видами діяльності здобувачів вищої освіти здійснюється шляхом поточного оцінювання знань (під час семінарських занять), контролю виконання завдань самостійної роботи (есе, презентації, творчі проекти), періодичного контролю періодична контрольна робота, екзамену. За результатами суми двох періодичних контрольних робіт, оцінки за поточний контроль та екзаменаційної оцінки виставляється підсумкова оцінка за національною, 100-бальною шкалами і ECTS.

Загальна система оцінювання курсу здійснюється згідно з Положенням про бально-накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького №34/01-05 від 28. 10.2019 р.

Критерії оцінювання поточного контролю на семінарських заняттях (усне, письмове опитування):

«5» – здобувач в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі розрахункові / тестові завдання. Здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.

«4» – здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість розрахункових / тестових завдань. Здобувач здатен виділяти суттєві ознаки

вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, у яких можуть бути окремі несуттєві помилки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.

«3» – здобувач в цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових розрахунків, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину розрахункових / тестових завдань. Має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.

«2» – здобувач не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових розрахунків, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Правильно вирішив окремі розрахункові / тестові завдання. Безсистемно відділяє випадкові ознаки вивченого; не вмє зробити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки.

Критерії оцінювання періодичного контролю

Контрольна робота включає тестові завдання та відповіді на два розгорнуті питання. Максимальна кількість балів – 30.

Десять тестових завдань по 1 балу – 10 балів.

Два розгорнуті питання по 10 балів.

Розгорнуті відповіді на 2 завдання оцінюються за 10-бальною шкалою.

10-9 балів: здобувач дає вичерпну відповідь на поставлене питання і виявляє глибокі ґрунтовні знання з певної теми. Спроможній мислити нестандартно, давати оригінальне тлумачення проблем, здатність самостійно інтерпретувати, узагальнювати, робити висновки на основі конкретного матеріалу.

8-7 балів: здобувач правильно і майже в достатньому обсязі дав відповідь на поставлене питання, що підтверджує його глибокі знання з предмета, показав розуміння теми, але ще не зовсім правильно може використати знання на практиці. Має незначні помилки у викладі матеріалу.

6-5 бали: здобувач недостатньо орієнтується в матеріалі, не завжди може самостійно проаналізувати запропонований матеріал; не дає вичерпної відповіді на контенті питання.

4-3 бали: здобувач допускає суттєві помилки у викладі матеріалу, порушує логіку відповіді, відтворює матеріал на елементарному рівні.

1-2 балів: здобувач не зміг викласти зміст питання, погано орієнтується в матеріалі, допускаючи при цьому суттєві неточності.

0 балів: відповідь відсутня

Критерії оцінювання підсумкового (семестрового) контролю

Підсумковий контроль з дисципліни «Методика викладання у вищій школі» відбувається у формі екзамену. Екзаменаційний білет включає тестові завдання та відповіді на три розгорнуті питання. Максимальна кількість балів 100.

Тестові завдання 10 тестів по 1 балу. Розгорнуті відповіді на три завдання оцінюються за 30-бальною шкалою.

25-30 балів: здобувач дає вичерпну відповідь на поставлене питання і виявляє глибокі ґрунтовні знання з певної теми. Спроможній мислити нестандартно, давати оригінальне тлумачення проблем, здатність самостійно інтерпретувати, узагальнювати, робити висновки на основі конкретного матеріалу. Здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.

19-24 балів: здобувач правильно і майже в достатньому обсязі дав відповідь на поставлене питання, що підтверджує його глибокі знання з предмета, показав розуміння теми. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації.

13-18 бали: здобувач недостатньо орієнтується в матеріалі, поверхово сприймає його зміст, не завжди може самостійно проаналізувати запропонований матеріал. Не здатен виділяти суттєві ознаки вивченого.

7-12 бали: здобувач допускає суттєві помилки у викладі матеріалу, порушує логіку відповіді, відтворює матеріал на елементарному рівні. Допускає багато суттєвих помилок у викладенні матеріалу.

1-6 балів: здобувач не зміг викласти зміст питання, погано орієнтується в матеріалі. Безсистемно відділяє випадкові ознаки вивченого.

0 балів: відповідь відсутня.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко А.В. Південна Україна останньої чверті XVIII століття: аналіз джерел. – К., 2000. – 308 с.
2. Бойко Я.В. Аграрна колонізація Південної України (60-80-ті рр. XIX ст.) // Український історичний журнал. - 1989. № 10. С. 93-101. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EJRN&P21DBN=EJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21COLORTERMS=0&S21P03=IDP=&S21STR=journal_1989_10_93
3. Крилова А. М. Описово-статистичні документи земського обслідування Мелітопольського повіту 1912 року як джерело до вивчення землеволодіння окремих населених пунктів. Наукові записки: [Збірник праць молодих вчених та аспірантів]. Київ, 2009. Т. 18. С. 79-90.
4. Панченко П. П., Шмарчук В. А. Аграрна історія України: Підручник. 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2000. – 342 с. – (Вища освіта XXI століття)
5. Падалка С. С., Кириленко І. Г., Вергунов В. А. Аграрна історія України. Ч. I: Від найдавніших часів до початку XX століття.
6. Падалка С. С., Кириленко І. Г., Вергунов В. А. Аграрна історія України. Ч. II: Радянська доба 1917–1990 рр.
7. Падалка С. С., Кириленко І. Г., Вергунов В. А. Аграрна історія України. Ч. III: Період незалежності 1991–2018 рр.
8. Полюбовні сказки, або як колись ділили землю. Мелітопольський краєведческий журнал. № 7, 2016 г. С. 47-52
9. Приймак О.М. Селянство Південної України: соціальна історія кінця XIX – початку XX століть. Запоріжжя: ЗНУ, 2012. 458 с.
10. Темірова Н.Р. Поміщики України в 1861-1917 рр.: соціально-економічна еволюція. Донецьк: ДонНУ, 2003. 319 с.
11. Темірова Н.Р. Соціально-економічна еволюція поміщицтва України в 1861-1917 рр.: автореф. дис. на здобуття ступеня д-ра істор. наук: спец. 07.00.01. «Історія України». Донецьк, 2003а. 35 с.
12. Шевченко В.М. Земельний ринок України (1861-1917 рр.). Монографія. Ніжин: Вид-во «Аспект-поліграф», 2010. 344 с.

ДОПОМІЖНА

13. Harvey L. Dyck, "Landlessness in the Old Colony: The Judenplan Experiment, 1850-1880," in Mennonites in Russia 1788-1988: Essays in Honour of Gerhard Lorenz, ed. John Friesen (Winnipeg: CMBC Publications, 1989), 183-202.
14. Helmut T. Huebert, Mennonite Estates in Imperial Russia. Winnipeg: Springfield Publishers, 2005. pp. XVI + 415
15. Krylova A. Historiography of the socio-economic and cultural development of German settlements of Tavrian gubernia (middle XIX - the beginning of XX c.) "Scientific discussion" journal №17 (Praha, Czech Republic) VOL 1, No 17, (2018). P.34-37

16. Krylova A. Historical maps in GIS: scientific and methodological aspect (Molochna German settlement maps as example). Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii Istorii – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 5/47, 466–485. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.5/47.217779> <http://phh.dspu.edu.ua/article/view/217779>
17. Mennonite Historical Atlas. Second edition revised and expanded. Maps by William Schroeder. Text and some maps by Helmut T. Huebert. Winnipeg, Manitoba, 1996. 182 p.
18. Staples J. R. Cross-Cultural Encounters on the Ukrainian Steppe: Settling the Molochna Basin, 1783-1861. University of Toronto Press Incorporated, 2003. 253 P.